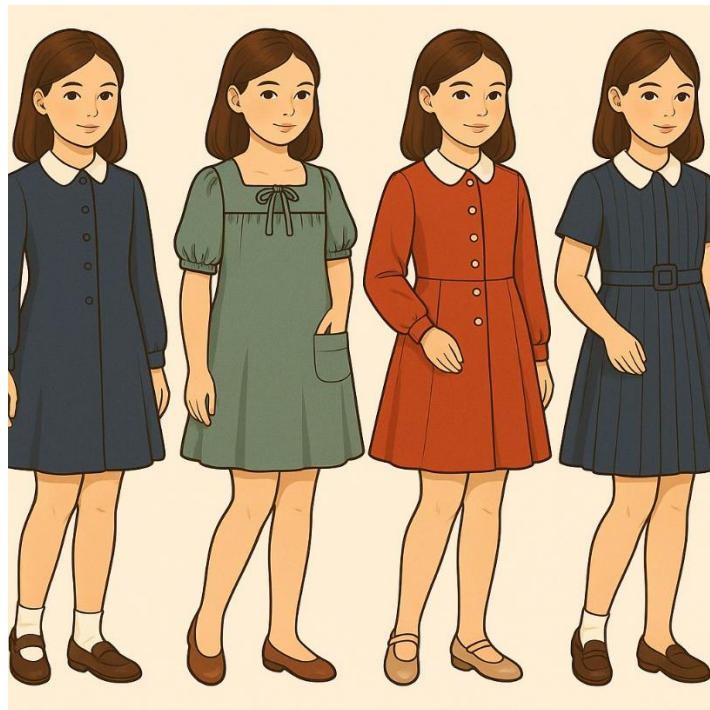

9-Mavzu. Maktab yoshidagi qiz bolalar ko'ylagini konstruksiyalash va modellashtirish

Reja:

1. Maktab yoshidagi qiz bolalar ko'ylagi asos chizmasini chizish uchun asosiy ma'lumotlar
2. Baza to'rini qurish.
3. Ort bo'lakni chizish
4. Old bo'lakni chizish
5. Yeng chizmasini chizish
6. Yoqa chizmasini chizish

1. Maktab yoshidagi qiz bolalar ko'ylagi asos chizmasini chizish uchun asosiy ma'lumotlar

9.1-rasm. Maktab yoshidagi qiz bolalar ko'ylagi fasonlari

Maktab yoshidagi qiz bolalar ko'ylagi asos chizmasini chizish uchun gavdaning o'lchovlari va asosiy o'lchovlarga qo'shiladigan qo'shimcha haqlarni bilish kerak. 9.1-jadvalda asosiy o'lchovlar keltirilgan.

Ko'ylak chizma asosini chizish uchun 38-razmer, bo'yi 152 gavdaning o'lcham belgilarining absolyut qiymatini olamiz (9.2-jadval), qo'shimchalarni esa gavdaga o'rtacha yopishib turadigan kiyimga (9.3-jadval) mo'ljallaymiz.

Agar chizma asosi boshqa razmer yoki boshqa bo'yga chiziladigan bo'lsa, uni gavdadan o'lchab olingan o'lchamlarni yoki maxsus jadval (2-ilova) dagi boshqa miqdorlarni (tipaviy gavdaning o'lchamlarini) formulaga qo'yish kerak.

9.1-jadval

Maktab yoshidagi qiz bolalar ko'ylagi chizmasini chizih uchun asosiy o'lchovlar
(tavsiya etilayotgan ko'ylak o'lchovi 152-38).

№	O'lchov belgisi	O'lchov nomi	Qiymati, sm
№	O'lchov belgisi	O'lchov nomi	Qiymati, sm
1	C _{bo'y}	Bo'yin yarim aylanasi	16,1
2	C _{kI}	I ko'krak yarim aylanasi	37,8
3	C _{kII}	II ko'krak yarim aylanasi	38
4	C _{bel}	Bel yarim aylanasi	27,7
5	C _{bo'k}	Bo'ksa yarim aylanasi	40
6	K _k	Ko'krak kengligi	14,8
7	K _{or}	Orqa kengligi	15,7
8	K _{yel}	Yelka kengligi	12,4
9	U _{or.bel}	Orqaning belgacha uzunligi	40,1
10	B _k	Ko'krak balandligi	23,0
11	U _{ol.bel}	Oldning belgacha uzunligi	39,7
12	B _{qiya yel.}	Yelka qiyalik balandligi	40,0
13	B _{or.o'miz}	Orqa o'miz balandligi	18,9
14	U _{qo'l}	Qo'lning uzunligi	50,8
15	O _{yel}	Yelka aylanasi	23,1
16	O _{bil}	Bilak aylanasi	14,6

9.2-jadval

Maktab yoshidagi qiz bolalar ko'ylagi asos chizmasini chizish uchun qo'shimcha haqlar

T/r	Qo'shimcha haq belgilari	Qo'shimcha haq kattaliklari, sm
1	P _k	5
2	P _{bel}	3
3	P _{bo'k}	2
4	P _{or.k.}	1
5	P _{ol.k.}	1-1,5
6	P _{or.b.}	0,5

7	$P_{ol.b.}$	0,5
8	$P_{o'm.k.}$	0,7-1
9	$P_{yel.ay.}$	6
10	$P_{o'm.b.}$	2
11	$P_{yel.ayl}$	6

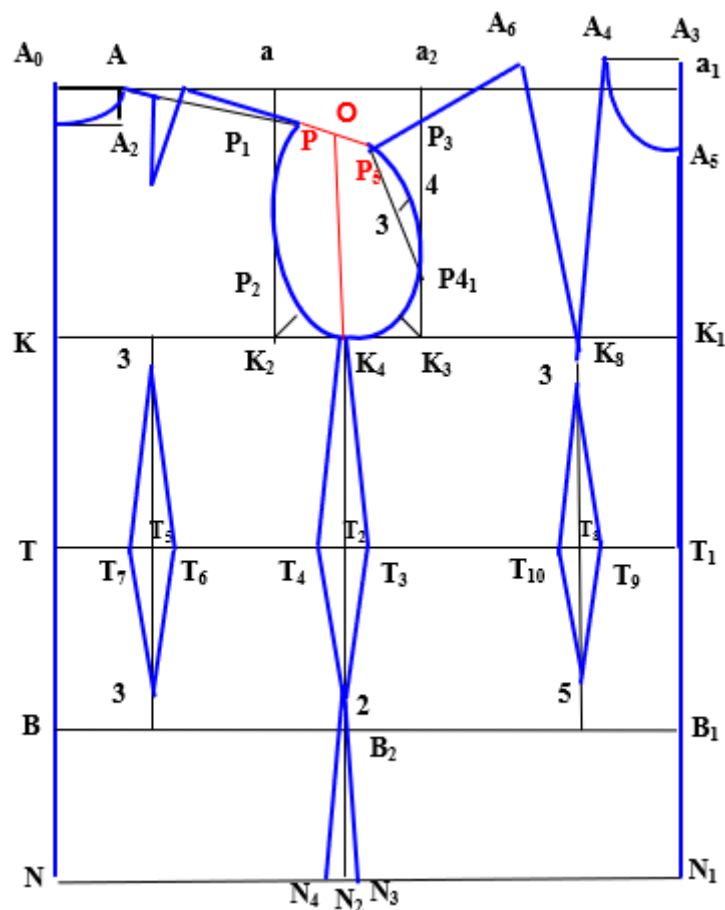
9.3-jadval

Maktab yoshidagi qiz bolalar ko'ylagini loyihalash bo'yicha texnologik xarita

Konstruktiv bo'lak belgisi	Siljitish yo'nalishi	Hisoblash formulasi va hisoblar	Konstruktiv bo'lak qiymati, sm
Ko'ylak baza to'rini qurish			
A_{oa1}	o'ngga	$A_{oa1} = C_{kII} + P_k = 38 + 5$	43
A_{oT}	pastga	$A_{oT} = U_{or.bel} + P_{or.bel} = 40,1 + 0,5$	40,6
A_{oK}	pastga	$A_{oK} = B_{or.o'm} + P_{o'm.b} + P_{or.b} = 18,9 + 2 + 0,5$	21,4
TN	pastga	$TN = U_{yu}$	55
TB	pastga	$TB = U_{or.bl} : 2 - 2 = 40,1 : 2 - 2$	18,0
Ko'krak, bel, bo'ksa, etak chizig'idan gorizontall chiziq o'tkaziladi; kesishgan joylarga K_1, T_1, B_1, N_1 nuqtalar belgilab qo'yiladi.			
A_{oa}	o'ngga	$A_{oa} = K_{or} + P_{or.k} = 15,7 + 1$	16,7
Pastga vertikal tushirib, kesishgan joyga K_2 nuqta qo'yiladi.			
a_1a_2	chapga	$a_1a_2 = K_k + (C_{kII} - C_{kI}) + P_k = 14,8 + (38 - 37,8) + 1,5$	16,5
aa_2	o'ngga	$aa_2 = A_{oa1} - (A_{oa} + a_1a_2)$	9,8
Ort bo'lak chizmasini chizish			
A_oA	o'ngga	$A_oA = C_{bo'y} : 3 + P_{o'm.k} = 16,1 : 3 + 1$	5,4
A_oA_1	pastga	$A_oA_1 = A_oA : 3 = 5,4 : 3$	1,8
TP	qiya yuqoriga	$TP = B_{qiya yel} + P_{or.bel} = 40,0 + 0,5$	40,5
AP	o'ngga	$AP = K_{yel} + 2^* = 12,4 + 2$	14,4

A_v	o'ngga	$A_v = K_{yel} : 3 = 12,4 : 3$	4,3
vv_1	pastga	$vv_1 = 7 - 9 \text{ sm};$	7
vv_2	o'ngga	$vv_2 = 2 - 0,5^{**}$	1,5
v_1v_3	qiya yuqoriga	$v_1v_3 = v_1v$	7
<p>Vitachka tomonlarini chizib, yelka chizig'i uzil-kesil shakllantiriladi.</p> <p>P nuqtadan aK_2 chizig'iga perpendikulyar o'tkaziladi, kesishgan joyga P_1 nuqta qo'yiladi.</p>			
K_2K_4	o'ngga	$K_2K_4 = K_4K_3$	(chizmadan o'lchanadi).
K_2P_2	yuqoriga	$K_2P_2 = K_2P_1 : 3 + 2$	(chizmadan o'lchanadi).
K_21	bissektrisa	$K_21 = 0,2 \times K_2K_3 + 0,5 = 0,2 \times 9,8 + 0,5$	2,1
P, P_2 , 1, K_4 nuqtalar orqali ort bo'lak yeng o'miz chizig'i o'tkaziladi.			
Old bo'lak chizmasini chizish			
T_1A_3	yuqoriga	$T_1A_3 = U_{ol.bel} + P_{ol.bel} = 39,7 + 0,5$	40,2
A_3A_4	chapga	$A_3A_4 = A_0A$	5,4
A_3A_5	pastga	$A_3A_5 = A_3A_4 + 1 = 5,4 + 1$	6,4
K_1K_7	chapga	$K_1K_7 = Mk$	7,5
A_4K_8	pastga	$A_4K_8 = Bk$	23,0
A_4A_6	chapga	$A_4A_6 = 2 \times (C_{k2} - C_{k1}) + 0,5^{***} = 2 \times (38 - 37,8) + 0,5$	0,9
K_8A_6	yuqoriga	$K_8A_6 = K_8A_4$	26,2
K_3P_3	yuqoriga	$K_3P_3 = K_2P_1$	Chizmadan o'lchanadi
K_3P_4	yuqoriga	$K_3P_4 = K_3P_3 : 3$	Chizmadan o'lchanadi
P_4P_{41}	o'ngga	$P_4P_{41} = 0,6 \text{ sm.}$	0,6
$P_{41}P_5$	qiya yuqoriga	$P_{41}P_5 = P_4P_3$	Chizmadan o'lchanadi
A_6P_{51}	chapga	$A_6P_{51} = K_{yel}$	12,4
<p>Yordamchi chiziq bilan P_5P_4 nuqtalar birlashtiriladi; bu chiziq ikkiga bo'linadi. Nuqta 3 hosil bo'ladi. Bunga uzunligi 1 sm bo'lgan perpendikulyar o'tkaziladi. Nuqta 4 hosil bo'ladi.</p>			
P_5P_{51}	chapga	$P_5P_{51} = 0,5 \text{ sm}$	0,5

K ₃ 2	bissektrisa	$K_32 = 0,2 \times K_2K_3 = 0,2 \times 9,8$	2
Old bo'lak yeng o'miz chizig'i P ₅₁ , 4, P ₄ , 2, K ₄ , K ₆ nuqtalar o'rqali o'tkaziladi.			
Bel qismidagi vitachkalarni chizish			
		$EV = TT_1 - (C_{bel} + P_{bel}) = 43 - (27,7+3)$	12,3
T ₃ T ₄	o'ngga	$T_3T_4 = 0,5 \times EV = 0,5 \times 12,3$	6,2
T ₂ T ₃ =T ₂ T ₄	o'ngga chapga	$T_2T_3 = T_2T_4 = 6,2 : 2$	3,1
T ₆ T ₇	o'ngga	$T_6T_7 = 0,3 \times Ev = 0,3 \times 12,3$	3,7
TT ₅	o'ngga	$TT_5 = KK_2 : 2 = 16,7 : 2$	8,4
T ₅ T ₆ =T ₅ T ₇	o'ngga chapga	$T_5T_6 = T_5T_7 = 3,7 : 2$	1,9
T ₉ T ₁₀	o'ngga	$T_9T_{10} = 0,2 \times EV = 0,2 \times 12,3$	2,4
T ₁ T ₈	chapga	$T_1T_8 = K_1K_7;$	7,5
T ₈ T ₉ =T ₈ T ₁₀	o'ngga chapga	$T_8T_9 = T_8T_{10} = 2,4 : 2$	1,2
Ort tomondagi vitachkaning yuqori tomoni ko'krak chizig'idan 3 sm pastda, ostki tomoni bo'ksa chizig'idan 3 sm yuqorida bo'ladi; old tomondagi vitachkaning yuqori tomoni K ₈ nuqtasidan 3 sm pastda, pastki tomoni co'ksa chizig'idan 4-5 sm yuqorida bo'ladi.			
B ₃ B ₄	chapga	$B_3B_4 = (C_{bo'k} + P_{bo'k}) - BB_1 = (40+3)-43$	0
N ₂ N ₃ =N ₂ N ₄	o'ngga chapga	$N_2N_3 = N_2N_4$	4-5

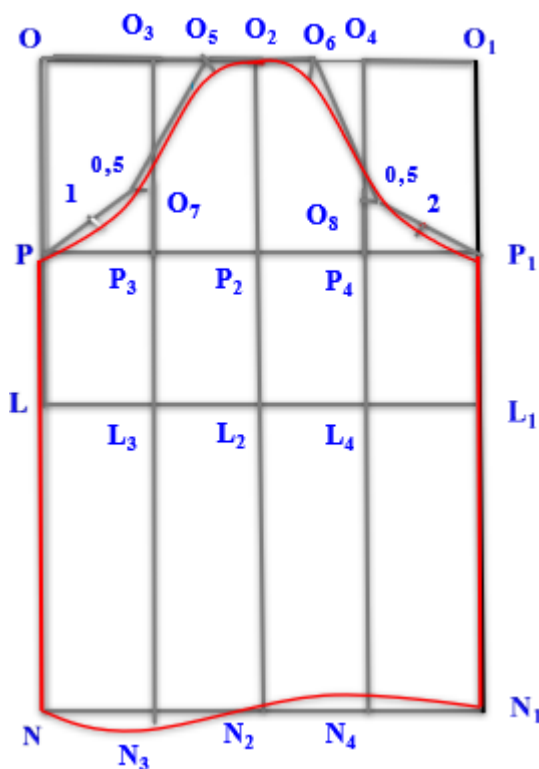
9.1-rasm. Maktab yoshidagi qiz bolalar ko'ylagi konstruksiyasi

9.4-jadval

Maktab yoshidagi qiz bolalar ko'ylagi yeng konstruksiyasi chizmasining hisobi
(3.2-rasm).

Konstruktiv bo'lak belgisi	Siljitish yo'nalishi	Hisob formulasi va hisoblar	Konstruktiv bo'lak qiymati, sm
Yeng asos chizmasining to'r qismini chizish			
OO ₁	o'ngga	$OO_1 = O_{yel} + P_{yel.ayl} = 23,1 + 6$	29,1
OP	pastga	OP = OK ₄ (ort bo'lak chizmasidagi yeng o'mizining vertikal diametri) – 2,5	chizmadan olinadi
ON	pastga	ON = U _{yeng}	50,8
OL	pastga	OL = ON:2+5 = 50,8:2+2	27,4
Gorizontal chiziq o'tkazib, kesishgan joylar R ₁ , L ₁ , N ₁ nuqtalar bilan belgilanadi.			
OO ₂	o'ngga	$OO_2 = OO_1:2+0,5 = 29,1:2+0,5$	15
OO ₃	o'ngga	OO ₃ = OO ₂ :2	chizmadan olinadi

O_1O_4	chapga	$O_1O_4=O_1O_2:2$	chizmadan olinadi
O_2, O_3, O_4 nuqtalardan vertikal o'tkazib kesishgan joylarga $P_2, L_2, N_2, P_3, L_3, N_3, P_4, L_4, N_4$ nuqtalar qo'yib belgilanadi			
Yeng boshini chizish			
O_2O_5	chapga	$O_2O_5 = O_2O_3:2;$	chizmadan olinadi
O_2O_6	o'ngga	$O_2O_6 = O_2O_4:2+1,5.$	chizmadan olinadi
P_3O_7	yuqoriga	$P_3O_7 = K_2P_2$	chizmadan olinadi
P_4O_8	yuqoriga	$P_4O_8 = K_3P_4$	chizmadan olinadi
<p>O_7 nuqtadan chapga, O_8 nuqtadan o'ngga 0,5 sm dan o'lchab qo'yiladi.</p> <p>$O_5, 1, P; O_6, 2, P_1$ nuqtalarni yordamchi to'g'ri chiziq bilan birlashtiriladi. $P - 1$ va $P_1 - 2$ qism ikkiga bo'linadi; 1 sm va 2-2,5 sm gat eng bo'lgan perpendikulyar o'tkaziladi; O_5 va O_6 burchaklar bissektisasi bo'ylab 1-1,2 sm 1,5-2 sm gat eng kesma o'lchab qo'yiladi.</p> <p>Yordamchi va asosiy nuqtalar orqali yeng boshi ravon chiziqlar bilan shakli keltirib chiziladi.</p> <p>Yeng tirsakning o'tish qismi bo'ylab N_3 nuqtadan 1 sm uzaytiriladi. Yeng uchi old tomon o'tish qismi bo'ylab N_4 nuqtadan yuqoriga 1 sm qisqartiriladi. Yeng uchi ravon chiziq bilan chizib olinadi.</p>			

9.2-rasm. Bir chokli yeng asosi chizmasi va uning uzunligi va kengligini o'zgartirish

Nazorat uchun savollar:

1. Qiz bolalar kiyimlari uchun qanday talablar qo'yiladi?
2. Qiz bolalar ko'ylagi asos chizmasi uchun qanday asosiy o'lchovlar olinadi?
3. Qiz bolalar ko'ylagi asos chizmasi uchun qanday qo'shimchalar olinadi?
4. Ko'ylak kengligi qaysi formula orqali topiladi?
5. Orqa kenglikni hisoblash formulasini ko'rsating?
6. Old kenglikni hisoblash formulasini ko'rsating?
7. Vitachkalar yig'indisi qaysi formula orqali topiladi?
8. Yeng asosi chizmasini chizish uchun qanday asosiy o'lchovlar va qo'shimchalar kerak bo'ladi?
9. Yeng kengligi qanday topiladi?
10. Yeng boshi balandligi qanday topiladi?